

Az osztrák nyelv- és kisebbségpolitika legújabb diskurzusai

SZOTÁK SZILVIA*

Éppen tíz éve annak, hogy a jelenlegi Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat tagjai közül többen *A nyelvi jogok, kisebbségek Közép-Kelet Európában* című kötet tanulmányain dolgoztunk. A Nádor Orsolya és Szarka László által szerkesztett tanulmánykötet megjelentetésének az volt a célja, hogy azonos szempontok szerint, de a helyi sajátosságokat figyelembe véve, összehasonlítsa a Kárpát-medence különböző országaiban élő magyar kisebbségek nyelvi jogi helyzetét, kisebbségi jogainak érvényesülését, és oktatáspolitikai lehetőségeit. Az azóta eltelt időszak társadalmi és politikai változásai számos nyelvpolitikai szempontú kihívás elé állították a külföldi magyar közösségeket, amelyek nyelvi vitalitásuk és közéleti erejük szerint adtak válaszokat és próbáltak megoldásokat keresni ezekre a kihívásokra. A kutatóhálózat tagjai saját régiójukban folyamatosan figyelemmel kísérik ezeket a változásokat, és számos tanulmányban be is számolnak róluk (pl. Kenesei szerk. 2010; Benő–Péntek szerk. 2011).

Tapasztaltuk, hogy a jogszabályok megléte még nem jelent garanciát arra, hogy ezek a gyakorlatban meg is tudnak valósulni, s olykor az is előfordul, hogy a maga a közösség nem akar, vagy nem tud élni a törvények adta lehetőségekkel. Bizonyos tekintetben így van ez a burgenlandi magyar közösségben is. Tanulmányomban az ausztriai magyar közösségre vonatkozó kisebbségi jogszabályok elméleti hátterét és gyakorlati megvalósulását ismertetem.

* A szerző nyelvész, az Imre Samu Nyelvi Intézet elnöke, a Károli Gáspár Református Egyetem oktatója.

1. Az Osztrák Köztársaságban élő magyarok és egyéb népcsoportok lélekszáma

A 2001-es népszámlálás feldolgozott adatai szerint az Osztrák Köztársaság területén 40.583 személy jelölte meg a német mellett használati nyelveként a magyart is. Ezzel a magyar népcsoport lélekszámban a legnagyobb kisebbséggé nőtte ki magát, megelőzve az Ausztriában hivatalosan elismert karintiai és stájerországi szlovénokat, burgenlandi horvátokat, romákat, bécsi szlovákokat és bécsi cseheket.¹

Az utolsó feldolgozott census alkalmával 6.641 főt számláló burgenlandi magyarság kétharmada napjainkban két nyelvszigeten él: a Felső-Örség három településén – Felsőörben, Alsóörben és Öriszigeten – és a Közép-Burgenlandban fekvő Felsőpulyán, míg a fennmaradó egyharmadnyi lakosság szétszórva 156 településen. A 10–12. században határőrfeladatok ellátására a nyugati határvidékre telepített (burgenlandi) magyarok csoportja az I. világháborút lezáró Párizs környéki békekötés alapján került az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásával osztrák fennhatóság alá, s ezzel többségi státuszról kisebbségibe.

A Burgenlandon kívül élő magyarok ausztriai léte különböző vándorlási vagy menekülési hullámok eredménye. Bécsben a középkor óta élnek magyarok, s ez részben a bécsi és a magyar városok polgárai közötti családi kötelékeknek köszönhető, részben a Bécsben tanuló diákok népes seregének. A hivatalosan népcsoportként is elismert Bécsben és környékén letelepedett allochton csoport létszáma 15.435 főt tesz ki a 2001-es census adatai szerint. A tartományi székhelyeken élő, ugyancsak migráns eredetű magyarul is beszélő lakosok száma 18.507. A hatályos törvények szerint ez utóbbi csoport nem tartozik bele a hivatalosan elismert magyar népcsoport létszámába. A fentiek ismeretében a törvényeket – vagy azok hiányát – a továbbiakban burgenlandi, bécsi és tartományi vonatkozásban ismertetem.

---

¹ Ez annak köszönhető, hogy aki 10 évig Ausztriában tartózkodik, az megkapja az állampolgárságot. Gyakorlatilag ezzel magyarázható, hogy évtizedek óta szinte nem csökken a burgenlandi magyarság száma sem.

1. táblázat. Az ausztriai őshonos és egyéb kisebbségek számának alakulása napjainkban²

Környezeti nyelv	Összesen	Oszták állampolgár	Ebből Ausztriában született	Nem oszták állampolgár
összes lakos	8 032 926	7 322 000	6 913 512	710 926
kizárólag németül beszélő	7 115 780	6 991 388	6 745 701	124 392
a német mellett valamelyik autochton népcsoport nyelvét is beszélő lakos	119 667	82 504	49 321	37 163
burgenlandi horvát	19 412	19 374	18 943	38
roma	6 273	4 348	1 732	1 925
szlovák	10 234	3 343	1 172	6 891
szlovén	24 855	17 953	13 225	6 902
cseh	17 742	11 035	4 137	6 707
magyar	40 583	25 884	9 565	14 699
a volt Jugoszláviából és Törökországból érkezők	534 207	133 364	62 664	400 843
bosnyák	34 857	3 306	1 286	31 551
horvát	131 307	25 820	11 216	105 487
macedon	5 145	1 127	609	4 018
szerb	177 320	41 944	18 777	137 376
török	183 445	60 028	30 405	123 417
kurd	2 133	1 139	371	994
angol, francia, olasz	79 514	43 469	29 770	36 045
egyéb európai nyelvek	116 892	38 660	14 465	78 232
afrikai nyelvek	19 408	10	4	9
ázsiai nyelvek	47 420	22 576	7 554	24 844
egyéb, ismeretlen nyelvek	38	12	19	12

² http://www.statistik.at/web_de/statistiken/bevoelkerung/volkszaehlungen_registerzaehlungen/bevoelkerung_nach_demographischen_merkmalen/022896.html (2012-07-02)

2. Az osztrák jogalkotás struktúrája

A népcsoportok általános emberi jogait az (1) alkotmány szintű törvények³ szabályozzák az Osztrák Köztársaságban. A népcsoportokra vonatkozó jogszabályok legtöbbször a (2) szövetségi szintű szabályozások⁴ között jelennek meg annak megfelelően, hogy az adott népcsoport Ausztria melyik tartományában él. A (3) rendeletek, tartományi szintű szabályozások⁵ alkotják a harmadik csoportot. A legalsó szinten azok az (4) alkotmánybírói döntések⁶ foglalnak helyet, amelyek mindig valamely törvényértelmezéssel kapcsolatosak. Noha az Ausztriában élő kisebbségeket ugyanazok az alapjogok illetik meg, mint minden más osztrák állampolgárt, az osztrák jogrendnek megvannak azok a speciális jogi normái, amelyek kifejezetten a kisebbségekre vonatkoznak (Szo-ták 2003b: 204–220).

2.1. Alkotmány

A kisebbségekre vonatkozó alapjogokat elsőként az osztrák–magyar kiegyezés alapelveit osztrák részről rögzítő 1867/142-es számú alap-törvény 19. törvénycikke fogalmazta meg, amely kimondta az állam összes nemzetiségének egyenjogúságát, a nemzetiségek nyelvéhez és nyelvápólásához való sérthetetlen jogát (Bericht 2000:17). Ezt követte az Osztrák Köztársasággal 1919. szeptember 10-én Saint Germainben aláírt békeszerződés (az osztrák parlament által ratifikált változatban:

³ A Saint-Germain-i Államszerződés, 1920/303. törvény, 66–69. tc.; Szövetségi Alkotmány 1930/1. törvény, 8. tc., újabb változata 2000/68. törvény, 8. tc. Az 1955-ös Államszerződés, 1955/152. törvény, 7. tc.; Karintiai kisebbségi iskolatörvény, 1959/101. törvény, 1. tc.; Burgenlandi kisebbségi iskolatörvény 1994/641. törvény, 1. tc.

⁴ 1976-os Népcsoporttörvény 1976/396 (július 7.).

⁵ A Szövetségi Kormány rendelete a népcsoporttanácsokról 1977/38., 1993/895; A Szövetségi Kormány rendelete azokról a községekről, amelyekben topográfiai jeleket kell német és szlovén nyelven elnevezni. 1977/306. 1–3. tc.; A Szövetségi Kormány rendelete a szlovén nyelvhasználatról hivatalos helyeken 1977/307. 1–6. tc.; A Szövetségi Kormány rendelete a szlovén helységnevtáblákról 1977/308; A Szövetségi Kormány rendelete a horvát nyelvhasználatról közhivatalokban 1991/6; Burgenlandi Topográfia Rendelet 2000/170; Rendelet a magyar hivatali nyelvről 2000/229; Rendelkezés a népcsoporttanácsok tagjainak járandóságáról 1979, 200.

⁶ A szórend érvénytelenítése a Karintiai Kisebbségi Iskolatörvény 16. törvénycikkében.

Staatsvertrag von St. Germain Nr. 303/1920), amelynek 62–69-ig terjedő paragrafusai a Köztársaságban élő kisebbségekre vonatkozó „méltyános könnyítéseket” (angemessene Erleichterungen) fogalmazzak meg: az anyanyelv használat biztosítása a törvény előtt, a népiskolai anyanyelvi oktatás lehetősége. A 66. tc. kimondja a diszkriminációmentesség elvét (Funk, 2000: 383), azaz minden osztrák állampolgárt – faji, nyelvi és vallási hovatartozástól függetlenül – megillet a törvény előtti egyenlőség. A szövetségi alkotmány (BGBI. Nr. 1/1920, 8. tc. 1–2. bek.) deklarálta a német államnyelvi funkcióját, majd egy későbbi módosításában (Staatszielbestimmung BGBI. I. 68/2000) a jogszabály szerint az Osztrák Köztársaság hitet tett az ország növekvő nyelvi és kulturális sokszínűsége mellett, amely (csak) az őshonos népcsoportok jelenléte által jut kifejezésre. Az alkotmányban megfogalmazzák azt a célt, hogy támogatni kell a népcsoportok nyelvének és kultúrájának megtartását.

A második világháború után, a szovjet megszállás megszűnésekor keletkezett az 1955-ös Államszerződés (Staatsvertrag BGBI. Nr. 152/1955), amely 6–7. törvénycikkében, az általános emberi jogok megfogalmazásán túl, népcsoportként csak a burgenlandi horvátokat és a karintiai, stájerországi szlovéneket ismerte el. Az alkotmányszintű szabályozások mindegyikében megtaláljuk az alapfokú anyanyelvi oktatáshoz való jog biztosítását. A második világháború után, a szovjet megszállás megszűnésekor keletkezett az 1955-ös Államszerződés (Staatsvertrag BGBI. Nr. 152/1955), amely 6–7. törvénycikkeiben, az általános emberi jogok megfogalmazásán túl, népcsoportként csak a burgenlandi horvátokat és a karintiai, stájerországi szlovénokat ismerte el. Az alkotmányszintű szabályozások mindegyikében megtaláljuk az alapfokú anyanyelvi oktatáshoz való jog biztosítását.

2.2. Kisebbségi, avagy népcsoporttörvény

A fenti jogszabályok közül kiemelendő az 1976-os Népcsoporttörvény, amely az őrvideki magyarságot autochton kisebbségként ismerte el. A népcsoporttörvény hat fejezetben foglalkozik általános rendelkezésekkel, a népcsoporttanácsokkal, a népcsoportok anyagi támogatásával, a topográfiai megjelölésekkel, a hivatalos nyelvvel, illetve a hatodik fejezet-

ben a záró szabályokkal.⁷ Jelentősége – azon túl, hogy elismerte a burgenlandi magyarokat őshonos kisebbségként –, abban határozható meg, hogy általánosságok helyett konkrét intézkedéseket fogalmazott meg.

Ezek közül rövid határidőn belül megvalósult a népcsoporttanácsok alakulásáról és javadalmazásáról szóló törvény (1977), amely tulajdonképpen meghatározza az elismert népcsoportok képviseleti jogának játékszabályait. A magyar népcsoporttanács elsőként, 1979-ben alakult meg 8 fővel. Napjainkban 16 – 8 burgenlandi és 8 bécsi – tagja van. A tanácsoknak csak javaslattételi joga van, amelyet vagy figyelembe vesznek, vagy nem. A tanácsnak rotációs alapon 5 évig burgenlandi, 5 évig bécsi elnöke van. Ő az a személy, aki különböző hivatalos fórumokon képviselni hivatott a népcsoport érdekeit és jogait. Abban jelenleg nincs megegyezés, hogy Magyarország felé ki képviselje az ausztriai magyarságot. A magyar szokásjog szerint a magyar kormány a külhoni magyarság pártvezetőivel érintkezik, azonban Ausztriában ilyen nincs.

Az 1976-os törvény további intézkedései (hivatali nyelvről szóló rendelet, helységnévtáblák) csak jóval később születtek meg. A törvény egyik kifogásolható pontja, hogy ha a burgenlandi magyarok és horvátok más szövetségi tartományba költöznek, akkor elveszítik kisebbségi jogukat, mivel ezeket az 1955-ös Államszerződés és az 1976-os törvény szerint csak az autochton területeken gyakorolhatják (vö. Holzer–Münz 1997). A területiség elve mindegyik kisebbségi törvényre jellemző, ezt az Európa Tanács is kifogásolta állásfoglalásában (3. Bericht 2011: 15–20). Sajnos ebben az esetben is az osztrák nyelvpolitikára oly jel-

⁷ 1. § (1) Az Ausztriában élő népcsoportok és azok tagjai élvezik a törvények adta védelmet; törvény garantálja a népcsoportok megőrzését és állományuk biztosítását. Nyelvüket, népiségüket tiszteletben kell tartani. (2) A szövetségi törvény értelmében népcsoportnak számítanak a szövetségi területen élő nem német anyanyelvű osztrák állampolgárok, akik saját népi hagyományokkal rendelkeznek. (3) Mindenki szabadon megvallhatja bármely népcsoporthoz való tartozását. A népcsoport tagjának nem származhat hátránya abból, hogy az őt népcsoporttagként megillető jogokkal él-e vagy sem. Senki sem köteles bizonyítani, hogy tagja bármely népcsoportnak.

2. §. (1) A szövetségi kormány rendeletei alapján, a parlamenti képviselőház főbizottságával egyetértésben, a tartományi kormány meghallgatását követően az alábbiakat kell eldönteni: 1. A népcsoportokat, amelyek számára népcsoporttanácsokat létesítenek, s azok tagjainak számát. 2. Azokat a területeket, ahol az ott lakó népcsoporttagok viszonylag nagy száma miatt kétnyelvű topográfiai megjelöléseket kell alkalmazni. 3. Azok a hatóságok és hivatali szervek, ahol a hivatalos német nyelv használata mellett a népcsoport nyelve is használható, mégha e nyelv használatának joga bizonyos személyekre illetve ügyekre korlátozható is.

lemző elv érvényesült: nem kell minden lehetséges jogot biztosítani, csak azt, ami feltétlenül szükséges (Baumgartner–Perchinig 1995). Ennek köszönhetően például a hivatali nyelvtörvény és a kétnyelvű helységnévtáblákról szóló rendelet megszületése az ezredfordulóig váratott magára Burgenlandban.

2.3. Előkészületben az új népcsoporttörvény

Napjainkban (2012 június) éppen beterjesztés alatt áll a kisebbségi törvény módosításáról szóló javaslat. Még a 2008–2012. évi kormányprogramban rögzítették a népcsoportokra vonatkozó szabályozás felülvizsgálatát és átdolgozását, s hogy a népcsoportok alapjogait alkotmányi szinten harmonizálják. Ausztriában évek óta napirenden van a népcsoportokra vonatkozó jogi normák módosítása, illetőleg egységesítése. Ez a gyakorlatban eddig abban mutatkozott meg, hogy a karintiai (1978) és burgenlandi (1994) oktatási törvény mind tartalmában, mind szerkezetében hasonló.

A 2009 óta tartó egyeztetések⁸ végeredményével megsem elégedettek a felek. A jelenlegi törvénnyel ellentétben a javaslat nem tartalmazza pl. azt a lehetőséget, hogy a népcsoporttanácsstagok kiválasztása ellen közigazgatási bíróság előtt kifogást lehessen emelni. A tervezet szerint a népcsoporttanácsstagok háromnegyedére az adott kisebbség szervezetei tehetnek javaslatot, egynegyedét pedig a kisebbségi oktatáshoz, joghoz, nyelvtudományhoz és vallásügyi kérdésekhez értő szakemberekből fogja kinevezni a Kancellária. A jelenlegi összetételben a tagok felét jelölik közvetlenül a kisebbségi szervezetek, a másik felét egyházak javaslata alapján, illetve ha vannak, akkor a parlamenti pártok képviselőiből nevezik ki.

A törvényjavaslat szerint egy új szervezet, a Népcsoporttanácsok Fóruma is létrejönne. A félévenként ülésező testület többek között a támogatások elosztására tehet majd javaslatot. A támogatáspolitikával kapcsolatban a magyar népcsoport többször megfogalmazta egyet nem

---

⁸ Az egyeztetés a Kancellária és a népcsoportok között folyamatos volt, az alábbi három témakörben alakult munkacsoport, amelyek véleményezték a tervezetet: képzés és nyelvhasználat; gazdaság és regionális együttműködés; strukturális és jogi kérdések munkacsoportja.

értését, mert azt nem a népcsoportok számarányához viszonyítva osztják el. Hiába alkotják a magyarok lélekszámban a legnagyobb népcsoportot, harmadannyi támogatást kapnak, mint a szlovénok vagy a horvátok.⁹

A pártok tanácskozási joggal képviselőt küldhetnek majd a Fórumba. Továbbra sincs azonban szó se parlamenti, se önkormányzati képviselőtről. A népcsoportok éles kritikával illették, hogy a kormány nem tudja megfelelően kezelni az autochton és az allochton csoportok nyelvhasználatára és nyelvoktatására vonatkozó intézkedéseit. A magyar népcsoport tekintetében az jelentene előrelépést, ha a burgenlandihoz hasonlóan a Bécsben és környékén élő őshonos népcsoport oktatási jogait is törvényben rendeznék. Nagy hiányt pótolna, ha a fővárosban is intézményi keretek között, a hivatalos oktatás részeként lenne lehetőség az anyanyelvű oktatásra, azaz például a burgenlandihoz hasonló kétnyelvű gimnázium nyitná meg kapuját a fővárosban is. Nagy hiányosságot pótolna a kormányzat, ha a hat kisebbségi csoport létszámához igazítva a népcsoport nyelvű rádió és tv adások műsoridejét is felülbírálná. Összességében véve a módosítás nem jelent túl sok előrelépést, legfeljebb a fél évszázada tartó karintiai kétnyelvű helységnévtáblák körül folyó vita kompromisszumos lezárása lehet megnyugtató.

3. Magyar nyelv a közigazgatásban és a hivatalokban

A 2000-ben kiadott Topográfiarendelet (Topographieverordnung BGB1.II Nr. 170/2000) csaknem 70 év után teremtette meg annak lehetőségét, hogy magyar nyelvű helységnévtáblákat helyezzenek ki Burgenland négy magyarlakta települése, Felsőpulya, Felsőőr, Alsóőr és Őrsziget határában. Az ugyancsak 2000-ben hatályba lépő hivatali nyelvtörvény az említett települések hivatalaiban engedélyezi a magyar

⁹ Az Európa Tanács 2011-es jelentése szerint a hat őshonos népcsoport között (119 ezer fő) évente 3.868 ezer EUR kerül szétosztásra, ebből a magyarok 404 ezer EUR, a szlovénok 1.179 ezer EUR, a horvátok 1.133 ezer EUR támogatásban részesülnek. A jelentés az osztrák támogatáspolitikáról pozitívan nyilatkozott, mert az kisebbség-specifikus célokat támogat és hatékony nyelvi kínálatot teremt (3. Bericht 2011: 15–20).

nyelvű ügyintézését. Terepmunkám alkalmával többször tapasztaltam, hogy bár léteznek magyar nyelvű nyomtatványok, ezeket nem az autochton kisebbség tagjai, hanem olyan migráns magyarok használják, akik nem rendelkeznek a nyomtatványokhoz szükséges nyelvi kompetenciával. Az őshonos kisebbség nyelvi repertoárjából – a trianoni örökségből fakadóan – hiányzik a hivatali szaknyelv terminológiája (vö. Szoták 2008: 67). Bécsben nincs a burgenlandihoz hasonló szabályozás, azonban több pozitív példa van gazdaság és nyelvhasználat összefüggésére. Ezek közül a legfrissebb, hogy a bécsi közlekedési vállalat május végén jelentette be, hogy a turisták igényeihez igazodva a jövőben tíz nyelven – köztük magyarul is – lehet jegyet venni az automatákból.¹⁰

4. A magyar nyelvű oktatás elmélete és gyakorlata

A magyaroktatás helyzetén az 1976-os Népcsoporttörvény változtatott, ezután kerülhetett sor a magyar nyelvű oktatás újraindítására a már említett négy településen.

Az Osztrák Köztársaságban az alkotmányszintű szabályozások szintjére van emelve az autochton népcsoportok oktatásával kapcsolatos minden törvény annak ellenére, hogy ezek tartományi szinten valósulnak meg. A Burgenlandi Kisebbségi Iskolatörvény (BGBL. Nr. 641/1994) a tartományban élő magyarok, horvátok és romák oktatási jogait szabályozza elemi iskolai szinttől az érettségig. A törvény hozzájárult ahhoz, hogy a népcsoportok oktatási jogai kiszélesedtek, s a tantervi keretek modernizálásával a kisebbségi oktatás minősége is javult. A szabályozás egyik legfontosabb eleme, hogy az 1937-es törvényhez képest megszűntek a censusokon alapuló százalékos kötöttségek, azaz Burgenland bármely településének iskolájában oktatható a három népcsoportnyelv, ha megvan az osztályok vagy csoportok beindításához szükséges törvényben előírt jelentkezői létszám (Szoták 2011: 324). A törvény az elemi iskolákban a szabadon választott nyelvtanuláson túl

¹⁰ <http://www.wienerlinien.at/eportal/ep/contentView.do?pageTypeId/9320/programId/9419/contentTypeId/1001/channelId/-31441/contentId/28918> (2012-07-02)

engedélyez: kétnyelvű (magyar/német, vagy horvát/német) oktatást, illetve csak kisebbségi nyelvű (csak magyar/horvát) iskolák/osztályok létrehozását és működését is lehetővé tesz. Ez utóbbi esetben heti hat órában kötelező a német nyelv tanítása. Középszintű szinten csak kétnyelvű oktatást engedélyez.

A törvény különös gondot fordít a tanerők képzésére/továbbképzésére, s tartalmazza ennek módozatait. A kétnyelvű tanintézetek leendő oktatóinak az Eisenstadti Pedagógiai Akadémián (tanítóképző főiskolán) folytatott tanulmányaik során külön magyar és/vagy horvát nyelvi képzésben és óvodai/iskolai gyakorlaton kell részt venniük. Akik már rendelkeznek óvodapedagógusi vagy tanítói diplomával, azoknak a nyelvi és speciális módszertani tárgyakból kiegészítő vizsgát kell tenniük.

A Tartományi Iskolatanácsban belül külön főosztályt hoztak létre a kisebbségi oktató- és nevelőmunka koordinálására. A szakfelügyelők hatáskörét minden iskolatípusra vonatkozóan meghatározták. A jogszabály kimondja, hogy a szülők kérvényezhetik a kétnyelvű bizonyítvány kiállítását.

A kisebbségi osztályok létszámát a törvény 20 főben maximalizálta, s azt is engedélyezi, hogy egy magyar nyelvet tanuló csoport több osztályból is létrejöhessen. Ennek megfelelően az osztályok és csoportok létszámkorlátait a következőképpen szabályozta: az elemi iskolában magyar nyelvű osztály indításához 7, külön csoportéhoz 5 fő jelentkezése szükséges; alsó tagozatban és szakmunkásképzőben 9 fővel indulhat kisebbségi osztály, 5 fővel csoport; a nyolc osztályos gimnázium első négy évfolyamában 12 fő szükséges egy osztály beindításához (Mühlgaszner, 2004).

Az 1995-ben hatályba lépő (LGBL. Nr. 63/1995), s azóta többször módosított Burgenlandi Óvodatörvény a bölcsődékben, óvodákban, napközi otthonokban szabályozza a kétnyelvű nevelést. Felsőőr, Alsóőr, Órisziget és Felsőpulya körzetében a magyart „második óvodanyelv-ként” írja elő. A magyar nyelv tanulása Burgenland teljes területén, a nem autochton településeken is lehetséges, ha a szülők 25%-a igényli. Jelenleg 2 bölcsődében, 18 állami, és 3 magánóvodában oktatnak magyarul is (3. Bericht 2011: 138).

4.1. Magyaroktatás Ausztriában

Burgenland tartományban a 2011/2012-es tanévben 3.132 diák tanulta a magyar nyelvet¹¹ a törvény által kétnyelvűként (zweisprachig) emlegett (vö. Csiszár 2007), a valóságban két tannyelvű (minden tantárgyat két nyelven, magyarul és németül is tanító) oktatási formában, valamint idegen nyelvként. Két településen, Alsóőrben és Őriszigeten működik kétnyelvű elemi iskola és további tíz település elemi iskolájában indult kétnyelvű osztály vagy tanulnak a gyerekek magyart kötelező jelleggel.¹² A 2. táblázatból jól látszik, hogy már elemi iskolai szinten (1–4. osztály) is a diákoknak csak kb. harmada vesz rész a kisebbségi oktatás tekintetében legelőnyösebbnek mondható kétnyelvű oktatási formában. Sokkal nagyobb azon tanulóknak a száma, akik szabadon választott tantárgyként tanulják a magyar nyelvet heti 1–3 órában jegykötelezettség nélkül. Az oktatási törvény megjelenése óta a magyar nyelvoktatásban részesülők létszáma fokozatosan nő.¹³ (vö. Szoták 2009a; Bericht 2011: 140–143). A létszám emelkedésének a határnyitás, a gazdasági kapcsolatok fellendülése és Magyarország Európai Unió csatlakozása mellett az is az oka, hogy a kisebbségi nyelvű oktatás bevezetésével sokszor tanári munkahelyeket és kis falusi iskolák létét mentik meg. A népcsoport nyelvén folyó oktatás ugyanis a törvényben foglaltak szerint kisebb létszámú osztályokkal és csoportokkal is elindulhat (vö. Baumgartner 2004).

Az általános iskola 5–8. osztályában már nem indulnak kétnyelvű osztályok, s a gyerekeknek általában kevesebb mint fele folytatja a magyar nyelv tanulását, a többség szabadon választott formában, jegykötelezettség nélkül.

Tovább csökken az alsóbb osztályokhoz képest az érdeklődés és a létszám a gimnáziumokban, ugyanakkor megnyugtató, hogy évről-évre stabilnak mondható a középfokú oktatásban magyarul tanulók száma. Az 1. ábra a felsőőri Kétnyelvű Szövetségi Gimnáziumban a magyar–német kétnyelvű osztályba járó diákok létszámának változását követi nyomon.

¹¹ 3. Bericht der Republik Österreich 2011. http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/PeriodicalReports/AustriaPR3_de.pdf (2012-07-03)

¹² Összesen 346 gyermek választotta ezt az oktatási formát a Jelentés szerint (3. Bericht 2011: 140)

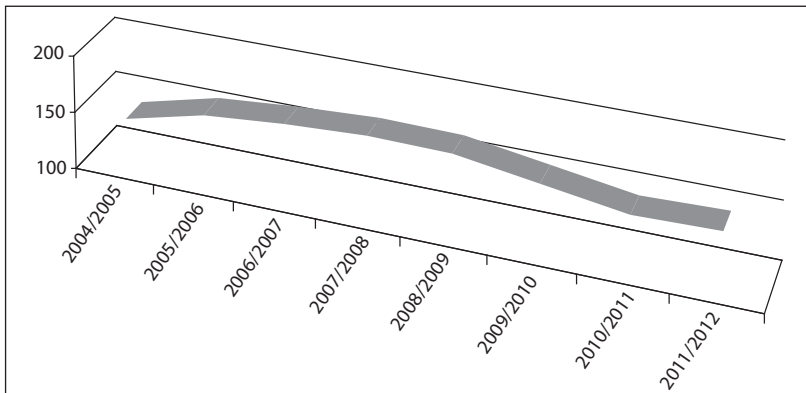
¹³ <http://www.bmu.kg.vt.at/schulen/bw/ueberblick/grunddaten.xml> (2012-07-03)

A gimnáziumokon kívül a különböző szakközépiskolákban is élnek a magyar mint népcsoportnyelv (tulajdonképpen idegen nyelv) tanulásának lehetőségével évről-évre alig változó létszámban.

2. táblázat. A Burgenlandban magyarul tanuló diákok száma, 2008–2012¹⁴

Iskolatípus	2008/2009-es tanév	2010/2011-es tanév	2011/2012-es tanév	Az oktatás formája
VS kétnyelvű elemi	39	61	58	kéttannyelvű
VS kétnyelvű osztály	301	346	461	jegykötelezettséggel
VS szabadon választott	1 175	1328	1 304	jegykötelezettséggel / jegy nélkül
HS	231	300	388	jegy+végég kell vinni
HS	377	510	470	jegykötelezettséggel / jegy nélkül
Gimnáziumok	91	64	52	jegykötelezettség
Kétnyelvű SZG	166	144	146	kétnyelvű
Szakközépiskola	271	244	253	jegykötelezettséggel / jegy nélkül
ÖSSZESEN	2 651	2997	3 132	

1. ábra. A diákok számának alakulása a felsőőri gimnáziumban, 2004–2012

¹⁴ Forrás: Burgenlandi Tartományi Iskolatanács. VS: Volksschule /elemi iskola/ 1–4. osztály; HS: Hauptschule /általános iskola/ 5–8. osztály.

1994, azaz a törvény megjelenése óta folyamatosan emelkedik a magyar nyelvet választó diákok és iskolák száma, amiből több fontos következtetést is érdemes levonni:

- az adatokból nyilvánvaló, hogy az elemi iskola után csökken a magyarul tanulók létszáma (46%-uk folytatja csak tovább), érezhetően csökken a magyar nyelv iránti érdeklődés is (vö. 3. Bericht 2011: 15–20);
- a magyarul tanulók jelentős része nem az őshonos népcsoport tagja, hanem olyan német anyanyelvű osztrák gyerek, aki a határ közelsége miatt választja a magyar nyelvet. Emellett sok magyarországi kisdíák is átjár naponta azért, hogy az osztrák iskolarendszerben tanulhasson. E szülői döntés mögött ott van az a jövőbeli cél, hogy a gyerek további tanulmányait is az osztrák iskolarendszerben folytassa majd.

Burgenland egyetlen kétnyelvű középiskolája a Burgenlandi Kétnyelvű Szövetségi Gimnázium (ZBG) 1992-ben nyitotta meg kapuit kísérleti jelleggel. Mái ez az egyetlen intézmény, ahol a magyart nem csak idegen nyelvként, hanem az oktatás nyelveként is használják. Egyszerre két népcsoport – a horvátok és a magyarok – oktatási igényeit elégíti ki az intézmény nyolc osztályos gimnáziumi keretek között. Az intézményben párhuzamosan magyar–német és horvát–német kétnyelvű oktatás folyik. A magyart tanulók létszáma a rendszerváltás után, valamint Magyarország Európai Unióba való belépése után folyamatosan nő. Ezzel szemben a horvátot tanuló gyerekek létszáma csökken a gimnáziumban, de ez általános tendencia Burgenland-szerte. Az iskola nagy hangsúlyt fektet a tanulók multikulturális nevelésére, a kulturális másság elfogadására. A gyerekek a matematika, a német, az informatika és az idegen nyelvek kivételével minden tantárgyat két nyelven sajátíthatnak el, míg magyarul heti négy órában folyik az oktatás. A törvény lehetőséget ad heti egy órában a felzárkóztatásra, illetve az iskolában működő fordítóműhely ugyancsak emelheti a magyar nyelvvél eltölthető foglalkozások óraszámát (vö. Horváth 2009; Pathy 2008; Pathy 2009). A magyar nyelv arányát a két nyelven oktatott tantárgyak tanításában évről-évre lehet fokozatosan növelni. Ennek az a magyarázata, hogy a tanulók eltérő nyelvi kompetenciával¹⁵ érkeznek az

¹⁵ A ZBG-ban tanulók diákok az alábbi négy csoport valamelyikébe sorolhatók be: (1) osztrák szülők németül beszélő gyermekei, akik nem tudnak magyarul. (2) a burgenlandi autochton magyar népcsoporthoz tartozó gyerekek, akik vagy tudnak magyarul, vagy nem. (3) Erdélyből, Vajdaságból, Magyarországról emigrált szülők magyar ajkú gyermekei.

iskolába, amit az oktatás során tolerálni kell. Ebben az iskolában nem lehet differenciálás nélkül oktatni. Emellett nagy terhet ró a tanárra, hogy az egy osztályon belül létező eltérő tudásszintek oktatására a minisztérium által engedélyezett approbációs tankönyvlistáról egységesen nem, csak korlátozott számban tudnak tankönyvet választani. A sajátos helyzet megoldásaként a tanárok maguk kénytelenek oktatási segédanyagot előállítani (vö. Mühlgaszner 2004; Seper–Pathy 2009). A gimnáziumban oktató tanerőktől elvárják mindkét nyelv magas szintű ismeretét és az ezt tanúsító diplomát, amelynek megszerzése a Bécsi Egyetem Finnugor Intézetében történik, illetve a tanárok másik részének Magyarországon megszerzett diplomája van.

Noha a bécsi magyarok jogállásukat tekintve 1992 óta szintén a hivatalosan elfogadott ausztriai magyar népcsoport részét képezik, a Bécsben és környékén élő migrációs eredetű magyar diaszpóra kisebbségi oktatásának törvényi szabályozása nagy hiányosságokat mutat. Bécsben egyedül a cseh kisebbségnek van önálló iskolája.¹⁶ A fővárosban a magyar egyesületek által szervezett, a hivatalos oktatás keretein kívül eső anyanyelv-megőrző nyelvórák a legműködőképesebbek. Bécsben az egyesületek szervezésében lehet magyarul tanulni, illetve a 71. számú Széchenyi István Cserkészcsapat foglalkozásai biztosítanak lehetőséget a magyar nyelvű kultúra ápolására és elsajátítására. A civil szervezetek kezdeményezésén kívül a Városi Iskolatanács által létrehozott Projekt Hungaricum nevet viselő nyelvoktatási program ad még lehetőséget a magyar nyelv tanulására, szintén a hivatalos oktatás keretein kívül esően heti 1–2 órában.

Napjainkban három egyesület fejt ki említésre méltó oktatási tevékenységet. A Központi Szövetség égisze alatt működő, 1987-ben alapított *Bécsi Magyar Iskola*, amelyet az anyanyelv és a magyar kultúra ápolása, az identitástudat megőrzése és az ausztriai magyarok megmaradása érdekében alapítottak. A hétvégi iskolaként működő szervezet szombatonként tartja a foglalkozásokat.

A *Bécsi Magyar Iskolaegyesület* 2003 óta hirdet honismereti foglalkozásokat a Bécsben és környékén lakó 5–18 éves magyar anyanyelvű gyerekek számára. A legkisebbeknek olvasást és írást, a nagyobbaknak

¹⁶ Komensky Schulverein – Iskolaegyesületben (1872-ben alapították) két éves kortól az érettségig folyik cseh/szlovák–német kétnyelvű oktatás. A magániskolaként működő szervezetben 5 óvodai csoport (köztük egy magyar) működik 105 gyerekkel, 8 elemis osztály, 5 felsős és 4 gimnáziumi osztály. <http://www.komensky.at/wir-ueber-uns/stammdaten/index.php> (2012-07-02)

magyar helyesírást, és irodalmi, történelmi, földrajzi alapismereteket tanítanak heti 90 percben. 2007-től valósult meg az a közép-európai projekt, melynek keretében magyar, cseh, szlovák és osztrák gyermekek látogathatják ugyanazt az óvodát. Kétnyelvű, magyar–német csoportban (max. 22 gyerek) anyanyelvű pedagógusok oktatnak.¹⁷

Napjainkban az *Ausztriai Magyar Pedagógusok Egyesülete* rendelkezik a legnagyobb gyerek- és tanárlétszámmal, de a legszélesebb programkínálattal is: csecsemőkortól az érettségiig várja a gyerekeket. A magyar nyelvű foglalkozásokon – amelyeken magyarságismereti/honismereti, de zenei oktatás is folyik –, elemi iskolai szinttől a matúráig kb. 260 diák vesz részt. A délutánonként zajló oktatás a bizonyítványba is bekerülhet, s ha ez több éven keresztül folyamatos, s megvan a megfelelő óraszám, akkor a diák magyar nyelvből érettségit tehet. Bécsen kívül Grazban, Innsbruckban és Linzben is van lehetőség délutáni órakeretben és a cserkészek körében is a magyar nyelvet tanulni.

A Bécsi Egyetem Finnugor Intézete 1973-tól működik, s az egyetlen intézmény német nyelvterületen, ahol magyar szakos tanárképzés folyik az 1980-as évek végétől. Az itt végzett tanárok oktatnak Burgenland, Bécs, illetve Felső-Ausztria iskoláiban magyar nyelvet. A tanszék szerteágazó igényeknek próbál meg eleget tenni. Az oktatás nyelve a német, s részben a magyar, az angol, a finn. A 3. táblázatban azoknak a szakoknak a statisztikáit láthatjuk, amelyeknek része a magyar nyelvű oktatás is.

3. táblázat. A Bécsi Egyetem Finnugor Intézetének szakjain tanuló diákok, 2007–2010¹⁸

SZAKOK	2007		2008		2009		2010	
	1. szak	2. szak	1. szak	2. szak	1. szak	2. szak	1. szak	2. szak
Hungarológia BA	151	–	141	–	140	–	143	–
Hungarológia MA	10	–	12	–	11	–	6	–
Tanárszak (magyar)	16	16	9	23	8	23	10	27
Finnugor szak	10	14	2	2	–	–	–	–
ÖSSZESEN:	317	26	301	25	288	23	288	27

¹⁷ http://www.ungarischlernen.at/hu/content/menu_112/ovoda (2012-07-02)

¹⁸ Bericht 2011: 149–150.

6. Magyar nyelvű média?

Az osztrák médiapolitika a kisebbségi műsorsugárzás területén óriási hiányosságokat mutat. A kisebbségi nyelvű műsorsugározás szabályozása egészen az új médiatörvény megalkotásáig hiányzott (ORF-G; BGBl. I. Nr. 83/2001), addig az ORF (Österreichische Rundfunk) mindössze arra vállalt kötelezettséget, hogy műsorpolitikája kialakításakor „megértést tanúsít a demokratikus együttélés kérdéseivel kapcsolatban” (Rundfunkgesetz, BGBl. I. Nr. 379/1984 §2.).

4. táblázat. Kisebbségi nyelvű rádióadások az ORF-nél¹⁹

2012	magyar	horvát	cseh	szlovák	roma	szlovén
hírek	55 perc/hét	280 perc/hét				3360 perc/hét
magazin	30 perc/hét	222 perc/hét	30 perc/hét	30 perc/hét	30 perc/hét	
(többnyelvű)	hétfőnként 20.04–22.00 között					
Összesen:	95 perc/hét	502 perc/hét	30 perc/hét	30 perc/hét	30 perc/hét	3360 perc/hét

5. táblázat. Magyar nyelvű adások a szomszédos országokban²⁰

2009	Ausztria	Horvátország	Szlovénia
rádió	ORF 14 perc/nap	Eszéki Rádió 30 perc/nap	Lendvai Rádió 10–12 óra/nap

A Médiatörvény 5. §-a szerint az ORF köteles „minden népcsoporttanáccsal rendelkező kisebbség számára” méltányos mennyiségű műsort sugározni. A törvény nem határozza meg, mit ért méltányos

¹⁹ Öt független kisebbségi rádióadó üzemel Ausztriában: RADIO ORANGE Bécsben, törökök vezetik és törököknek szól. RADIO FRO Linzben, szerb-horvát, magyar, boszniai (angolul a kurdoknak), spanyol és portugál nyelveken. RADIO HELSINKI Styriában, szerb/horvát, kurd, török és más nyelveken. RADIOFABRIK Salzburgban, török, szerb és horvát nyelven. RADIO PROTON Vorarlbergben, törökül és kurdul. Forrás: http://independent.academia.edu/Peter-Szekeres/Papers/985274/Kisebbsenek_es_tomegkommunikacio_Europaban (2012-06-06)

²⁰ Szoták 2009b: 325.

mennyiségen. Ugyancsak az állami felelősségvállalás hiányára utal, hogy a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartájának ratifikálása kapcsán az osztrák kormány a Karta III. részének Tömegtájékoztatói eszközök című 11. cikkelye közül semmit nem választott, azaz semmilyen kötelezettséget nem vállalt. Az Ausztriában élő több százezres lélekszámú migrációs eredetű diaszpórára való tekintettel említést érdemel, hogy maga a Karta hatálya sem terjed ki a hivatalos nyelvek dialektusaira és a bevándorlók nyelvére.

6. táblázat. Az ORF által sugárzott kisebbségi nyelvű tv-adások

magyar	roma	horvát	cseh	szlovák	szlovén
Adj Isten magyarok!		Dober dan, Hrvati!	cseh és szlovák kétnyelvű magazin		Dober dan Koroska!
évi 6-szor 30 perc		heti 30 perc	évi 6-szor 25 perc		heti 30 perc
négynyelvű műsor évi 6-szor 25 percben					
180 perc/év		1560 perc/év	150 perc/év		1560 perc/év

2009 óta az ORF takarékosági okok miatt a burgenlandi stúdióba csoportosította az ország keleti felében élő népcsoportok műsorainak szerkesztését. Ettől kezdve az ORF Burgenlandi Stúdiójának Népcsoport-szerkesztősege készíti a burgenlandi és bécsi horvátok, magyarok és romák; valamint a bécsi csehek és szlovákok műsorait (vö. Bericht 2011: 83).²¹ Ez az intézkedés sajnos azzal járt a magyarok vonatkozásában, hogy 2009-től kezdődően a burgenlandi magyarok eddigi műsoridejében kaptak helyet a bécsi tudósítások is, azaz csökkent az egyébként is csekély műsoridő.

²¹ http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/PeriodicalReports/AustriaPR3_en.pdf (2012-07-02)

7. Nyomtatott sajtó

A 2004-ben hatályba lépett sajtótörvény (Presseförderungsgesetz BGBl. Nr. 136/2003) az előzőhöz képest (BGBl. Nr. 228/1985) jelentős kedvezményt jelentett a népcsoportok számára, mert 2. §-a szerint a heti rendszerességgel megjelenő sajtótermékek kiadásánál az 5000 példányszámos megkötés és a két főállású újságíró foglalkoztatása a kisebbségek által kiadott sajtótermékekre nem vonatkozik. A kiadásokat a kormány a népcsoport-támogatásokon keresztül (Bericht 2000: 49) juttatja el a kisebbségekhez. A törvény legalább egy napilap kiadását engedélyezi, de az anyagi források szükségessége miatt egyetlen népcsoport sem ad ki ilyet. Hetilapja a horvátoknak²² és a szlovénoknak²³ van. A többi népcsoport havi, kéthavi, negyedéves rendszerességgel ad ki sajtótermékeket. A Burgenlandi Magyar Kultúregyesület adja ki az *Őrség*, *Burgenlandi Hírek*, *Minimulti* című kiadványokat, amelyekben a közösségben történt eseményekről számolnak be, míg a kéthavonta megjelenő *Bécsi Napló*ban a lokalitáson túl helyet kapnak a nyugati diaszpórával kapcsolatos hírek is. Az internethasználók körében népszerű a Magyar Média és Információs Központ gondozásában működő Lángos (langos.at) és a bécsi magyarok által üzemeltetett Bécsi Magyar Szalon (viennahu.com). A sajtótermékek írói általában nem képzett újságírók, hanem lelkes amatőrök. Kisebbségi nyelvű újságíróképzés nincs Ausztriában.

8. Magyarul a szakrális térben

Szórványban megkérdőjelezhetetlen szerepe van az anyanyelvű lelkesítő munkának. Bármilyen felekezethez tartozás nemcsak a hitélet miatt fontos kisebbségben. Fontos azért is, mert a csoport ereje az identitás megőrzésének egyik segítője, ugyanakkor fontos azért is, mert az egyház szerencsés esetben a hagyományok őrzője és megtartója. Optimális esetben nemcsak a szertartások előtt, alatt és után funkcionál a temp-

²² Hratski Novine, Crikveni Glisnik Gradišć (gradistyei dialektusban).

²³ Novice, Nedelja.

lom, mint nyelvhasználati színtér, hanem a nyelvhasználatnak egyéb lehetőségei is adódnak a lelkész által szervezett programokon (olvasókör, színijátékos kör, táncház, asszonykör, bál).

Őrvidéken négy „magyarlakta”²⁴ településről szokás beszélni: a közép-burgenlandi Felsőpulyáról (Oberpullendorf), valamint a dél-burgenlandi Felsőórról (Oberwart), Alsóórról (Unterwart), és Őriszigetről (Siget i. d. Wart). A négy település felekezeti összetétele heterogén. Felsőpulya katolikus vallású. Alsóőr közössége szintén katolikus, a plébánia 1988-ban a pannonhalmi Szent Benedek-rendi Főapátság joghatósága alá került. Az azóta elhunyt Galambos Ireneusz plébánosnak köszönhetően a magyar nyelv és kultúra ápolásának máig egyik regionális központja. A felsőőri magyar gyülekezet a legnagyobb református közösség Ausztriában, élén kétnyelvű lelkész áll, aki számos egyéb nyelvápoló tevékenységet is ellát. Az őriszigeti evangélikus gyülekezet élén erdélyi háromnyelvű vezető áll, aki ugyancsak aktív szerepet vállal a község életében. A magyar nyelvű istentiszteletek rendje az elmúlt 10 évben mondhatni változatlan Burgenlandban. Ausztriában a vallásoktatás a hivatalos tanrend része. A kisebbségi nyelven tudó oktatókról az egyháznak, a magyar nyelvű segédanyagokról, könyvekről az államnak kell gondoskodnia. A Burgenlandon kívüli területeken – elsősorban az 1956-os menekülthullám hatására – a katolikus és a protestáns egyház keretében általában a nagyobb városokban létesültek magyar lelkészsek. Bécsben a magyar nyelvű celebrálásnak már korábban is volt hagyománya. A fővárosban napjainkban katolikus magyar mise, evangélikus és református magyar istentisztelet is van. A nagyobb városokban főként katolikus misére mehetnek a hívek.²⁵

²⁴ Vö. az 1976-os Népcsoporttörvénnyel.

²⁵ Az Ausztriai Magyar Műsor- és Médiaösszesítő adatai szerint (2012.06.15.) havi rendszerességgel tartanak római katolikus misét Kismartonban, Bécsújhelyen, Klagenfurtban; Bécsben, Grazban és Linzben minden vasárnap. Evangélikus istentiszteletet tartanak vasárnaponként Bécsben, havonta egyszer Grazban; református istentiszteletet vasárnaponként Bécsben, havonta egyszer Leondingban.

9. Összegző stratégiai javaslatok továbbgondolásra

Az Ausztria által 1992. november 5-én aláírt Nyelvi Karta 2001. október 1-jén lépett hatályba, s annak ellenére, hogy a dokumentum az ország egész területén érvényes, a kormány különbséget tesz (továbbra is) burgenlandi és bécsi magyarok között, s még ott vannak a tartományokban élők is. Az 1998. július 1-jén hatályba lépett kisebbségi keretegyezményhez is azt a kiegészítést fűzte, hogy csak a Népcsoporttörvényben említett kisebbségeket ismeri el. Teszi ezt azért, mert a nagyszámú emigráns közösségek, az ún. „új kisebbségek” (lásd. 1. táblázat) főként oktatási jogainak rendezése sem áll szándékában. Ez a hozzáállás hátráltatja a Bécsben élő autochton kisebbségekre vonatkozó, burgenlandi törvényekhez hasonló jogszabályok megszületését.

A többnyelvű társadalmak legaktuálisabb feladata világszerte a kétnyelvű oktatás kérdése. Bár a kétnyelvű oktatás valamilyen változata az ókortól jelen van a „nyugati kultúrában” (Bartha 1999: 207), a romantikus nemzetállam eszményének megjelenése magával hozta a kisebbségi jogokért való küzdelem máig tartó hosszú folyamatát. A kisebbségek fennmaradásának egyik legfontosabb kritériuma az anyanyelvű oktatás, az anyanyelvű iskola. Mind a Bizottság, mind a Tanács jelentéseiben visszatérően megjelenik az az ajánlás, hogy fokozott figyelmet kell fordítani a Bécsben élő nemzeti kisebbségek oktatási igényeinek kielégítésére és intézményeinek megerősítésére. Megfelelő megoldást jelentene az itt élő magyarság számára, ha Bécsben is megvalósulna, burgenlandi mintára, az óvodától az érettségiig a kétnyelvű oktatás lehetősége. Az migráció folyamatos, igény lenne rá; s mint azt a kutatások igazolták, a migránsok körében 3-4 generáción belül lezárul a nyelvcsere (Paulston 1994, idézi Bartha 1999: 82). Ezt igazolja az '56-os magyarok csoportja, akik integrálódtak az osztrák társadalomba, külön figyelmet fordítottak arra, hogy akcentus nélkül sajátítsák el a németet, s gyakori, hogy a gyermekeik nem beszélnek magyarul.

Nagy hiányok mutatkoznak a médiában. Előrelépést jelentene, ha a magyar kisebbségnek is lenne legalább napi 30 perces anyanyelvű rádió-, és heti 30 perces anyanyelvű televízió-adása a jelenlegi minimális műsoridő ugyanis nem segíti a csoport nyelvének őrzését.

A magyar nyelv esetében nagyobb figyelmet kellene fordítani arra, hogy a jogi és közigazgatási nyelvhasználat ne csak elméletben legyen lehetséges, de a gyakorlatban is megvalósuljon.

A megfogalmazott javaslatok – a magyar népcsoport nyelvi vitalitásából és gyenge érdekérvényesítő erejéből fakadóan – csak diplomáciai úton és segítséggel valósulhatnak meg.

Irodalom

- Balikó, Ludwig 2002. *Die Auswirkungen des Minderheitenschulgesetzes auf den Ungarischunterricht an den Pflichtschulen im Burgenland.* (Kézirat)
- Bartha Csilla 1999. *A kétnyelvűség alapkérdései.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Baumgartner, Gerhard 2004. Minderheitenschutz versus Sprachunterricht – Zur Rolle der burgenländischen Minderheitenschulgesetze 1937 und 1994. *Vielfalt. 10 Jahre Minderheitenschulgesetz für das Burgenland.* Hg: Kroatisches Kultur- und Dokumentationszentrum in Kooperation mit dem Landesschulrat für Burgenland. Eisenstadt: Rötzer-Druck. 51–56.
- Baumgartner, Gerhard–Perchinig, Bernhard 1995. Minderheitenpolitik. In: Herbert Dachs [et al.] Hg., *Handbuch des politischen Systems Österreichs. Die zweite Republik.* Wien–Mainz. 628–641.
- Benő Attila–Péntek János szerk. 2011. *A Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat 10 éve.* Dunaszerdahely–Kolozsvár: Gramma–SZTANYI.
- Bericht gemäß 15, Abs. 1. der Europäischen Charta der Regional- oder Minderheitensprache. Wien, am 1. Oktober 2002.
- Bericht der Republik Österreich 2011. gemäß Artikel 15 Abs. 1 der Europäischen Charta der Regional- oder Minderheitensprachen. Wien: Bundeskanzleramt, Verfassungsdienst.
- Csiszár 2007. Gondolatok a burgenlandi őshonos és a migrációs eredetű bécsi magyar kisebbség anyanyelvi oktatásáról a jogi szabályozás és a gyakorlat tükrében. *Iskolakultúra* 2007. 6–7. sz.
- Funk Bernd–Christian 2000. *Einführung in das österreichische Verfassungsrecht.* 10. Auflage. Wien: Leykam Kurzlehrbücher.
- Holzer, Werner–Münz, Reiner 1997. A magyar nyelvcsoport Burgenlandban. *Regio – Kisebbség, politika, társadalom* 1997. 1. sz. 165–182.
- Horváth Evelin Anna 2009. Nyolc év a felsőöri Kétnyelvű Szövetségi Gimnázium nyelvi közegében. Borbély Anna [et al.] szerk. *Nyelvvelológiák, attitűdök és sztereotípiák.* 15. Élőnyelvi Konferencia. Párkány, 2008. szeptember 4–6. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 477–481.

- Kenesei István szerk. 2009. Nyelvhasználat és jogi szabályozás a tudomány tükrében. *Magyar tudomány* 2009. 11. sz.
- Koleszár Ildikó 2005. Határon innen – határon túl. Tanévkezdés a Bécsi Magyar Iskolában. *Bécsi Napló*, szeptember–október, 2.
- Mühlgaszner, Edith 2004. Bildungschance Mehrsprachigkeit. *Vielfalt. 10 Jahre Minderheitenschulgesetz für das Burgenland*. Hg: Kroatiches Kultur- und Dokumentationszentrum in Kooperation mit dem Landesschulrat für Burgenland. Rötzer-Druck, Eisenstadt. 110–116.
- Nádor Orsolya–Szarka László szerk. 2003. *Nyelvi jogok, kisebbségek, nyelvpolitika Kelet-Közép-Európában*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Pathy Livia 2008. Magyaritanítás a kétnyelvű Szövetségi Gimnáziumban. Szoták Szilvia szerk., *Őrvidéki magyarokról őrvidéki magyaroknak*. Kőszeg: Városkapu Kiadó. 58–63.
- Pathy Livia 2009. A magyar nyelv szerepe a felsőöri Kétnyelvű Szövetségi Gimnáziumban. Borbély Anna [et al.] szerk. *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*. 15. Élőnyelvi Konferencia. Párkány, 2008. szeptember 4–6. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 473–477.
- Pathy Livia–Seper Judith 2009. *Az én világom*. Bécs: Sodalitas.
- Paulston, Christina Bratt 1994. *Linguistic Minorities in Multilingual Settings: Implications for Language Policies*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins.
- Susan, Gal 1979. *Language Shift: Social Determinants of Linguistic Change in Bilingual Austria*. New York: Academic Press.
- Szilágyi N. Sándor 2008. A magyar nyelv a Magyarországgal szomszédos országokban. Fedinec Csilla szerk. *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Budapest: Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság. 105–118.
- Szoták Szilvia 2003a. Lokális identitásvizsgálat és interetnikus kapcsolatelemzés a burgenlandi Felsőpulyán. Bakó Boglárka szerk. *Lokális világok. Együttélés a Kárpát-medencében*. Budapest: MTA Társadalomkutató Központ. 259–283.
- Szoták Szilvia 2003b. Az ausztriai kisebbségek nyelvi jogai – különös tekintettel a magyar kisebbségre. Nádor Orsolya–Szarka László szerk. *Nyelvi jogok, kisebbségek, nyelvpolitika Kelet-Közép-Európában*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 204–220.
- Szoták Szilvia 2008. Kontaktusjelenségek az őrvidéki magyarság nyelvében. Egy terepmunka tanulságai. *Nyelvünk és kultúránk* 2008. 4. sz. 67–79.
- Szoták Szilvia 2009a. A magyar nyelv helyzete Ausztriában. *Korunk* III/XX/2. 21–27.
- Szoták Szilvia 2009b. Törvényes garanciák és gyakorlat a horvátországi, szlovéniai és ausztriai magyarság életében. *Magyar Tudomány* 2009. 11. sz. 1321–1329.
- Szoták Szilvia 2011. Az osztrák oktatási rendszer és a kisebbségi magyar oktatás. Bartha [et al.] szerk. 2011. *Nyelv és oktatás kisebbségben. Kárpát-medencei körkép*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 317–353.